

Diario de Lugo en la que atribuía el fallo del jurado «a la ignorancia más crasa» o a la «mala fe más punible». El ganador, el Orfeón Lucense, que entonces dirigía Xoán Montes, también disfrutó de su triunfo con una recepción épica: miles de personas se desplazaron hasta la estación de trenes para recibir a los reales ganadores y los homenajes se sucedieron por los principales edificios públicos de la ciudad (Casino, Gobierno Civil, Ayuntamiento). El episodio podría ser el anticipo de los actuales derbis futbolísticos gallegos.

ÉXITOS IMPORTANTES

Con los años, el incansable fundador de orfeones (en A Coruña creó cuatro) habría de cosechar éxitos mucho más importantes. De su amistad con el poeta coruñés Francisco María de la Iglesia nacerían *¡A nosa terra!* y *Os ártabros*, dos escenas corales, pero, sobre todo, en 1880 vería la luz *A estrela coruñesa*, mejor conocida como *Alborada Gallega*, su principal composición, aquella por la que ha pasado a la historia musical del país, junto al *Himno*.

Desde el principio, la *Alborada*, de cuyo estreno se encargó el Orfeón Brigantino durante unos juegos florales celebrados en Pontevedra, logró hacerse un hueco en el imaginario popular gallego como esa pieza que mejor encarna y sintetiza las esencias, los sentimientos y los valores más positivos de la galleguidad. Su música, directa, dulce, alegre, se impuso en la Exposición Universal de París, donde Veiga y su Orfeón Coruñés número cuatro obtuvieron la Medalla de Oro.

El reconocimiento internacional, posteriormente refrendado por la concesión de una nueva distinción, las Palmas Académicas, que el gobierno francés entregó a Veiga, serviría además para unir a los rivales del pasado. Tras el triunfo parisino, Lugo fue una de las ciudades que acogieron con mayor alborozo al Orfeón Coruñés y a su director, antes de regresar a Coruña. Pocos días después del retorno, Veiga y la agrupación volverían a visitar Lugo. Allí les esperaba el Orfeón Gallego. Ambas corales, la lucense y la coruñesa, cantaron juntas en esa ocasión bajo la dirección de Xoán Montes. Los dos compositores, sinceramente emocionados, acabaron fundidos en un abrazo fraterno. La música, que los había separado, volvía a unirlos ahora gracias a la premiada composición de Veiga.

El éxito obtenido con la *Alborada*, que eclipsó todo lo demás de su producción, no serviría para consolidar la posición del compositor, que finalmente tuvo que partir a Madrid en busca de un empleo estable, dignamente remunerado. La misma historia de siempre.

A pesar de todo, Veiga sacaría todo el tiempo disponible, después de su traslado a la capital, para regresar de vez en cuando a Galicia y ofrecer actuaciones con los nuevos orfeones a su cargo, el Matritense y el del Centro Gallego. Hasta el final.

UN CATALÁN ESTIVO A PIQUES DE SER O AUTOR DO «HIMNO GALEGO»

Pascual Veiga tivo que gafiarse o dereito de ser o compositor do *Himno galego*. Antes de que o compositor decidise en 1890 adaptar musicalmente unha letra escrita por Eduardo Pondal xa existiran varios intentos de implantar unha canción que representase a Galicia. Anos antes desda data xa existira un denominado *Himno galego* con letra de Andrés Muruais e música do pontevedrés Felipe Paz Carbajal. Outro intento de himno foi o titulado *¡Galicia!*, de Galo Salinas, aínda que a tentativa que acadou máis éxito de converterse na bandeira sonora do país foi un tema titulado *Casa dos celtas*, proposto por Luís Taibo, que arranzara un texto de Alfredo Brañas para a ocasión.

En troques, foi Pascual Veiga o que máis teimou na idea de crear unha melodía identificativa do país co apoio decisivo de Xosé Fontenla Leal, un galeguista criado en Cuba que tamén foi o impulsor doutras iniciativas como a Real Academia Galega. Veiga xa crea en 1884 un premio á mellor Cantata de Galicia, e en 1889 suxírelle ao músico Juan Montes que compoñan xuntos un himno á súa terra. Pero non será ata 1890 cando concreta definitivamente a idea. En agosto dese ano, Veiga organiza xunto coa directiva do Orfeón Coruñés un festival musical na Coruña no que había cinco premios de composición. Nun deles o galardón ía destinado «al autor de la Mejor Marcha Regional Gallega» sobre a poesía de Eduardo Pondal *Os pinos*. Curiosamente o gañador nesa categoría foi un compositor catalán chamado Ivor Gotós, debido a que Veiga era presidente do xurado e non podía presentarse ao premio. Non obstante, a partitura de Gotós nunca foi executada en directo e, finalmente, Veiga deu definitivamente o último paso para xuntar as súas notas cos versos de Pondal.

A PRIMEIRA GRAVACIÓN

A pesar de todos estes esforzos a prol da creación dun himno galego, a melodía tardou moitos anos en ser interpretada en público. Aínda que estudiosos como Fernando López Acuña poderían publicar proximamente novos achados sobre o tema que revelarían onde se interpretou en directo por primeira vez a canción, ata agora a primeira interpretación documentada sitúase en 1907 en La Habana. O acontecemento foi organizado por Fontenla Leal como homenaxe a Pascual Veiga (que falecera o ano anterior) no Teatro Nacional do Centro Galego da Habana, e os primeiros executantes coñecidos do *Himno galego* foron os músicos da banda municipal da capital cubana.

Aínda tardou en chegar ao país o himno. O especialista Jaime López

Arriba, unha das partituras escritas por Pascual Veiga (concretamente unha mullieira) que se conservan nos arquivos da Real Academia Galega. A dereita, unha das poucas imaxes que se coñecen do compositor galego

Ata agora a primeira interpretación documentada do «Himno» sitúase en 1907 en La Habana. O acontecemento foi organizado por Xosé Fontenla Leal como homenaxe a Pascual Veiga (que falecera o ano anterior) no Centro Galego da capital cubana

apunta que a primeira interpretación no chan galego da que se teñen datos se celebrou en 1913 no Teatro Principal de Pontevedra, onde foi cantado polo Orfeón da Sociedade Artística Musical co acompañamento da banda municipal da cidade do Lérez. No 2004, o selo discográfico Ouvrimos recuperou e editou nun coidado libro-disco a primeira gravación discográfica do tema, que data do 1922 e foi interpretada polo Coro Toxos e Froles.

O HIMNO NO SÉCULO XXI

A pesar do seu aspecto inmutable, os avances da crítica filolóxica motivaron un intento por restaurar a letra do *Himno galego* tal como está recollida na Lei de Símbolos de 1984 para adaptala ao manuscrito orixinal de Pondal. Manuel Ferreiro, experto na obra do poeta, demostrou nunhas investigacións publicadas no libro *De Breogán aos Pinos* (Laovento, 1997) que algunhas palabras da letra escrita por Pondal non coincidían co himno oficial. Por exemplo, onde figura «e valeroso chan», Pondal escribiu «e valeroso clan», o mesmo ocorre no verso «e féridos e duros», que

o bardo de Ponteceso escribira orixinalmente como «e féridos e duros». Estes cambios foron levados ao Parlamento de Galicia en 1996 pola daquela diputada do BNG Pilar García Negro, nunha ponencia presidida e apoiada por Vitorino Núñez. A proposta de García Negro pasaba por adaptar a letra oficial ao manuscrito orixinal de Pondal e que, posteriormente, a Xunta emprendese unha campaña de popularización do novo texto. O tema retomouse nos anos 2001 e 2002, pero finalmente os informes da Real Academia Galega e do Consello da Cultura Galega solicitados polo Parlamento non se mostraron de acordo con facer cambios no texto oficial. Concretamente, o Consello afirmou que a proposta de cambio «está correctamente fundada e xustificada» debido a que está demostrado «a existencia de diferenzas entre as primeiras versións publicadas do poema (1890) e as divulgadas máis tardiamente (a partir de 1905 e, por tanto, aínda na vida do autor)». Pero o Consello tamén apunta que o cambio podería provocar «que o público reaccione negativamente ante calquera mudanza que se efectúe» no himno.

Ángel Varela